

FREDENSBORG
KOMMUNE

Velegnet til børn med en sproglig udvikling svarende til 1-2 år

Sproggavens bogfolder til **Kaj har fine støvler**

Titel: Sproggavens bogfolder til bogen 'Kaj har fine støvler' (Letén, Mats: Kaj har fine støvler. Gyldendal. 2000 (ISBN: 9788700209923))

Udarbejdet af: Pædagoger i Børnehusene Kokkedal i samarbejde med læsekonsulent, Marianne Aen Thorsen, og med konsulentbistand fra Nationalt Videncenter for Læsning.

Udgivet af: Center for Læring, Fritid og Sundhed, Fredensborg Kommune.

Tak til: Forlaget Gyldendal og forfatter og illustratør Mats Letén, som venligst har givet tilladelse til på forsiden af folderen at anvende forsidebilledet fra bogen 'Kaj har fine støvler'.

Version: 1.0

Versionsdato: 2016-09-06

Eventuelle henvendelser af indholdsmæssig karakter rettes til læsekonsulent, **Marianne Aen Thorsen**, dir.tlf.nr.: 7256 2277, eller e-mail: mtho@fredensborg.dk

Henvendelser vedr. projekt Sproggaven rettes til konsulent, **Liv Holmgaard Nørrelykke**, dir.tlf.nr.: 7256 5417, eller e-mail: lihn@fredensborg.dk

Om bogen

Kaj har fået nye støvler – de er sjove at hoppe i vandpytter med. Lise kan også bruge dem. Men så kommer mor...

Bogens univers er letgenkendeligt for de fleste børn.

Vejledning til Sproggaven

I den generelle vejledning til Sproggaven kan du læse mere om, hvordan du forbereder den dialogiske læsning. Her kan du også få mere viden om, hvordan du udvikler børnenes sprog. Når du arbejder med de yngste børn kan du især få inspiration fra vejledningens afsnit om variationsmuligheder, og om hvordan du styrker barnets sprog i dialogen om bogen.

Før du går i gang

- Læs historien godt og øv dig i at læse op med indlevelse og tydelig udtale.
- Understreg fokusordene.
- Planlæg dine spørgsmål.
- Vælg aktiviteter efter den dialogiske læsning (se under Læs og leg: literacy-udviklende lege og aktiviteter).

Medbring

- iPad
- Din egen støvle
- En slidt sok og en ny sok
- En sko
- En stor bold
- En balje vand
- En svamp
- Et håndklæde
- Udvalgte billeder fra et vendespil eller et selvfabrikeret vendespil (se under Sprog i aktiviteter med digitale medier)

De tre faser i dialogisk læsning

Første fase: Læs og lyt

1. Lad børnene bladre i bogen, se billederne, forsiden og gætte på handlingen.
2. Læs bogen op for børnene, så de får en god forståelse af handlingen.
3. Bagefter kan I tale kort om bogen, og du kan tage fat på de første fokusord (se under Fokusord).

Anden fase: Læs og snak

1. Arbejd med de næste fokusord. Spørg også børnene, hvad de kan huske fra historien.
2. Læs bogen op, men stop op flere steder for at inddrage børnene i dialog. Her kan du have planlagt, hvilke spørgsmål du kan stille (se under Læs og snak: Den sprogudviklende dialog).

Tredje fase: Læs og leg

1. Arbejd med de sidste fokusord til bogen.
2. Lad børnene skiftes til fortælle handlingen i bogen. Du kan bede børnene fortælle ud fra billederne i bogen, og du kan guide dem med spørgsmål.
3. Lad børnene fortælle, hvad de synes om bogen, og lav bogquizen (se under Læs og leg: Bogquiz). Vælg derefter lege og aktiviteter til at styrke børnenes literacy-kompetencer – mindst én aktivitet under hver overskrift (se under Læs og leg: literacy-udviklende lege og aktiviteter).

Fokusord

Børn imellem 1 og 2 år vil have nemmest ved at sige ord, der starter med m, p, b, d, n og s. Så derfor skal du ikke forvente, at børnene kan udtale fokusordene til denne bog. De vil kun kunne sige en forkortet udgave af ordene, men det er alligevel meget vigtigt, at de hører dig sige ordene meget tydeligt og mange gange.

Det er en god idé at lave jeres egne visuelle illustrationer til fokusordene. Det kan I gøre, imens I arbejder med fokusordene. Med en iPad eller et digitalkamera kan I tage billeder eller lave små filmklip, som viser fokusordene. I kan lægge dem på Family og på den måde få forældrene med til at bruge dem derhjemme.

Gruppering af fokusord

Du kan med fordel gruppere fokusordene, så I laver aktiviteter med fokusord, der passer sammen. Fx kan du, inden du læser historien første gang, arbejde med "tramper", "sparker", "hopper" og "kaster" ved at lave en eller flere af aktiviteterne til krop og bevægelse, og efter børnene har hørt historien første gang kan du arbejde videre med ordene i gruppe 1.

I det følgende er der forslag til en gruppering af fokusordene. Læs mere om baggrunden herfor i den generelle vejledning.

Gruppe 1

1. TRAMPER

"Se Kaj. Kaj tramper. Vi kan også trampe". Vis hvordan man tramper, og så tramper I allesammen. Sig ordet "tramper" – gerne i takt til dit egen trampen, så du siger "tram", når du tramper med venstre fod, og "-per", når du tramper med højre fod. Motiver børnene til at sige "tram-per" i kor sammen med dig (børnene kan sandsynligvis ikke udtale dette ord endnu, så det vil blive en forkortet version af ordet, hvilket også er helt fint). Prøv at få børnene til at synes, det er sjovt at trampe så hårdt, at det larmer.

2. SPARKER

"Se Kaj. Hvad laver han nu?" Vis, hvad Kaj gør. *"Kaj sparker".* Børnene skal alle samme sparke ud i luften med det ene ben. *"Sparker Kaj til noget? Nej, Kaj sparker bare".* Tag en stor bold frem. *"Se, vi kan sparke til bolden. Nu sparker jeg til bolden".* Du sparker selv til bolden. Lad børnene efter tur sparke til bolden.

3. HOPPER

"Ja, Kaj hopper. Kaj hopper i vandpytten. Kan vi også hoppe?" Alle børn hopper sammen med dig (de fleste børn kan hoppe på flade fødder omkring 23 måneders alderen). Sig *"hoppe"* hver gang, du/I hopper. Motiver børnene til at sige *"hoppe"* sammen med dig. Tag bolden frem og få den til at hoppe. *"Se bolden kan også hoppe"*.

4. KASTER

Vis bolden igen. *"Bolden kan hoppe"*. Vis det. *"Vi kan sparke til bolden. Hvem kan vise det? Og vi kan kaste bolden. Se Kaj. Kaj kaster bamsen op i luften"*. Kast selv bolden op i luften og sig imens: *"Se nu kaster jeg bolden op i luften. Jeg kan også kaste bolden hen til Mohamed"* (eller et andet navn på et af børnene). Kast nu bolden hen til barnet. Lad nu børnene kaste med bolden. Hvis der er godt vejr, kan I gå udenfor og kaste med bolden.

Gruppe 2

Læg følgende på gulvet til arbejdet med ordene i gruppe 2: Din egen støvle, en slidt og hullet sok, en fin sok, en sko.

5. FOD

"Se det er min fod". Peg på din fod og løft den lidt i vejret. *"Hvor er din fod?"* Spørg alle børn. Fint, hvis de kan pege på eller røre ved deres fødder. Tag evt. strømperne af, så børnene rigtigt kan se dine (og deres egne) fødder. Tal så også om, at der er tæer på fødderne. *"Uh, det er koldt at have bare fødder. Nu tager jeg mine sokker på igen"*.

6. FIN

Vis børnene den fine sok. *"Se sokken. Den er fin"*. Vis børnene den slidte sok. *"Se den her sok. Er den fin?"* (vis med din krop og mimik, at den ikke er fin) *"Nej, den er ikke fin. Den har huller"*. Vis hullerne. Lad børnene mærke hullerne. Tal så om børnenes tøj i dag - er de fine?

7. STØVLER

"Se Kaj". Peg på Kaj på forsiden. *"Hvor er Kaj?"* Børnene peger på Kaj på forsiden. *"Ja, der er Kaj!"* Peg på Kajs støvler. *"Kaj har støvler på. Kaj har fine støvler på"*. Vis børnene din støvle, som du har taget med. *"Se, jeg har også en støvle. Nu tager jeg støvlen på min fod"*. Tag støvlen på. *"Nu har jeg støvlen på. Se Kaj, han har også støvler på"*. Tag støvlen af. *"Nu tager jeg støvlen af"*. Læg

støvlen på gulvet sammen med sokken og skoen. *"Hvor er støvlen?"* Et barn finder/peger på støvlen. Peg nu på sokken og spørg: *"Er det en støvle?"* Fint, hvis børnene bare siger nej og/eller ryster på hovedet. *"Nej, det er en sok. Har I sokker på? Vis mig jeres sokker?"* Fint, hvis børnene peger eller rører ved deres sokker. Peg på skoen og spørg: *"Er det en støvle? Nej, det er en sko".* Sig nu til et barn: *"Kan du give mig støvlen?"* Sig tak, når du får støvlen. Sig til et andet barn: *"Kan du give mig sokken?"* Sig til et tredje barn: *"Kan du give mig støvlen?"* Hvis der er flere børn end tre, gentager du bare – og husk at sige tak.

Gå bagefter (eller senere på dagen) ud i garderoben og find støvler, sko og sokker. Husk at sætte ord på *"sko, støvler og sokker"* og brug udtrykkene *"tage på"* og *"tage af"* samt *"fin/fine"* – også i de kommende dage.

Gruppe 3

8. REGNER

"Se, Kaj kigger op. Der kommer noget ned fra himlen. Det regner! Så bliver Kaj våd". Find baljen med vand og tag svampen. *"Se her er vand. Det er vådt. Her er en svamp".* Dyb svampen i vandet. *"Nu er svampen våd. Nu skal jeg lave regnvejr".* Tryk svampen hen over baljen, så det drypper ned i vandet. Stik din hånd ind under *"regnen"*. Inviterer børnene til at stikke deres hånd ind i regnen og tal bagefter om, at regn er vand, og at man bliver våd, når det regner. Børnene skal bagefter tørre deres hænder i håndklædet. Husk at bruge ordene *"tør", "tørre hænder" og "håndklæde"* imens.

9. VANDPYT

"Ih, hvor det regner. Se dér på græsset! Hvad mon det er? Det er vand fra regnen. Det er en vandpyt. Hvad mon Kaj vil gøre i vandpytten? Hvad skal han have på fødderne?" Hvis det regner, kan I gå udenfor og hoppe i vandpytter. Husk at bruge ordene *"støvler", "vandpyt", "våd" og "hoppe"*.

10. BRUSEBAD

Se Kaj (billedet, hvor Kaj giver Lise brusebad). Kaj har vand i støvlen. Kaj giver Lise brusebad. Hvor er Lise? Ja, Lise står i vandpytten. Hvor er Kaj? Ja, Kaj står også i vandpytten. Men hov? Hvor er Kajs støvler? Ja, Lise har Kajs støvle på. Så bliver Lise ikke våd. Hvad har Kaj på fødderne? Ja, sokker. Så bliver Kaj våd. Vis det næste billede. Jamen se nu. Kaj har vand i støvlen. Nu får Kaj

også brusebad. Og Kaj sidder i vandpytten – ej altså... Han bliver meget våd.

Inddrag gerne nogle få ord mere, som børnene måske bliver optagede af under arbejdet med bogen.

Læs og snak: Den sprogdvklende dialog

Spørgsmål er gode til at indlede en dialog med børnene. Her er eksempler på forskellige former for spørgsmål, som du kan bruge. De kan være for svære eller for lette, så du må tilpasse spørgsmålene til din børnegruppe.

I vejledningshæftet til Sproggaven kan du læse mere om, hvordan du kan have en dialog med de yngste børn og styrke deres sprog i dialogen om bogen.

Du kan forvente, at de fleste børn op mod 2-års alderen kan sætte 2-3 ord sammen til en sætning.

Lukkede spørgsmål

- Hvad tramper Kaj med?
- Hvad er der på græsset?
- Hvor kommer vandpytten fra?
- Hvad får Lise?
- Hvem kommer og henter Kaj?

Åbne eller halvåbne spørgsmål

- Hvor er Kaj? (vis billedet, hvor Kaj sparker med sine fine støvler)
- Hvad sker der? (vis billedet, hvor Kaj får brusebad)
- Hvad siger mor? (vis billedet, hvor mor henter Kaj)
- Hvad gør Kaj med Lise? (vis billedet, hvor Kaj giver Lise brusebad)
- Hvem bliver våd?
- Hvad har du på fødderne nu?
- Hvad har du på fødderne ude på legepladsen?
- Hvad har du på fødderne, når det regner?
- Kaj giver Lise bad. Hvem giver dig bad?
- Får du bad i et badekar? Eller får du brusebad?
- Lise er Kajs bamse. Hvad hedder din bamse?
- Bader du din bamse? Får den brusebad?

Læs og leg: Bogquiz

Bogquiz med bl.a. bogens fokusord. Fokusordene står i parentes. Afhængigt af din børnegruppe kan du have færre eller flere quiz-spørgsmål.

- Hvad har Kaj på fødderne? (støvler)
- Hvem kan vise, hvordan man tramper?
- Hvem kan vise, hvordan man hopper?
- Hvem kan vise, hvordan man sparker?
- Hvem er sammen med Kaj?
- Hvorfor bliver Kaj våd? (regner)
- Hvad gør Kaj ved Lise? (kaster)
- Hvad gør Kaj ved sine støvler?
- Hvad for et bad får Lise? (brusebad)
- Hvad er der i en vandpyt?

Læs og leg: Literacy-udviklende lege og aktiviteter

Nedenunder er lege og aktiviteter sorteret under forskellige overskrifter, som fortæller, hvilke literacy-kompetencer legene og aktiviteterne især styrker. Selv om flere af legene og aktiviteterne styrker flere literacy-kompetencer, står de kun nævnt under én overskrift.

Vælg mindst én aktivitet under hver overskrift.

Tilpas evt. aktiviteten, så den passer til din børnegruppens sproglige alder og motoriske udvikling. Rækkefølgen af aktiviteterne er underordnet.

Ordforråd

Alle de følgende lege styrker børnenes ordforråd.

- KIMS LEG
Følgende konkrete skal anvendes: bold, sko, sok, støvle. Start med at gemme en ting, så to ting, så 3 ting og til sidst 4 ting. Det er svært for børnene at huske så mange ting, men i fællesskab og med din hjælp går det nok. Legen styrker også børnenes visuelle hukommelse.
- LEG MED ET ENKELT VENDESPIL ELLER ET ENKELT BILLEDLOTTERI
Billeder af følgende skal anvendes: bold, sko, sok, støvle, vandpyt, bamse, fod og andre kropsdele. Måske skal du lave det selv – eller udvælge billeder fra et vendespil – så det passer til netop dine børn. Spil det med børnene og motiver dem til at sige ordene højt

undervejs i spillet. Sig selv ordene højt mange gange og meget tydeligt. For at fremme børnenes udtale af forlydene i ord, vil det være særligt fordelagtigt at bruge billeder af ord, som starter med m, p, b, d, n og s. Fx billeder af "mor", "mave", "mund", "mus", "bamse", "bad", "pige", "pande", "dukke", "dino", "næse", "sut".

- **HJÆLP MED AT RYDDE OP**

Først lægger du flere sko, sokker, støvler og bolde på gulvet. Sæt også 4 kasser på gulvet. På hver kasses forside skal der være en tegning eller et billede af en sko, en sok, en støvle eller bold. Legen går ud på, at børnene skal lægge skoene, sokkerne, støvlerne og boldene i de rigtige kasser. Du kan bede børnene om først at finde skoene og så bagefter lægge dem op i kassen til sko. Gør det tydeligt, hvilken kasse skoene skal ned i – altså, at kassen til sko har et billede af en sko. Fortsæt på samme måde med de andre ting. Sig ordene mange gange undervejs og spørg børnene, hvad de finder og lægger ned i kasserne. Legen styrker også børnenes forståelse af enkle beskeder, når du fx siger "Find skoen". Læg skoen i kassen osv.

Sproglig rytme og ords lydlig udtryk – i sange, rim og remser

Alle de følgende aktiviteter styrker børnenes opmærksomhed på rytmen og det lydlig udtryk i ordene. Du kan ikke forvente, at børnene siger remserne helt. Det understøtter deres forståelse for ordene, at I laver fagter til. Så det er godt, at børnene prøver at gøre fagterne og på den måde følger med.

- **HOVED, SKULDER, KNÆ OG FOD, KNÆ OG FOD**

Hoved, skulder, knæ og fod, knæ og fod

Hoved, skulder, knæ og fod, knæ og fod

øjne, ører, hage, næse, mund

hoved, skulder, knæ og fod

- **HER ER HØJRE, HER ER VENSTRE (melodien Tingelingelater)**

*Her er højre, her er venstre,
her er maven, den er rund.*

*Her er hoved, hvor vi finder
øjne, ører, næse, mund.*

*Omme bagpå sidder ryggen
og hvor ryggen, den er slut
er min fine lille numse
den kan slå en kæmpe prut.*

- BAMSE GIK, BAMSE GIK
*Bamse gik, Bamse gik
op og ned ad strøget
Bamse fik, Bamse fik
en fugleklat i øjet* (afsluttes med, at børnene råber ADDD!).

Sprog i aktiviteter med krop og bevægelse

Alle de følgende aktiviteter knytter sprog og bevægelse sammen og styrker derved børnenes kropslige forståelse af ordene.

- JEG GIK MIG OVER SØ OG LAND
Leg "*Jeg gik mig over sø og land*" for at styrke koblingen imellem sprog og bevægelse ved at bruge fokusordene "*hoppe*", "*trampe*" og "*sparke*" i sanglegen. Det bliver dig, som synger, men børnene kan være med i bevægelserne.
- KASTE, GRIBE OG SPARKE EN BOLD
Lav aktiviteter, hvor børnene skal kaste, gribe, sparke en bold. Husk at sætte ord på.
- RYTMIKLEG
Leg rytmikleg. Her skal du bruge en tromme eller lignende til at lave en rytme med. Børnene skal nu gå, trampe, hoppe til rytmen, dvs. de skal bevæge sig i takt til rytmen, som du varierer fx fra langsom til hurtig. Denne leg er måske lidt for svær for de fleste. Det vigtigste er, at børnene bevæger sig, som du siger, dvs. om de skal gå, trampe eller hoppe.
- DEN FLASKEHALSEN PEGER PÅ
Leg "*Den flaskehalsen peger på*" og find på små bevægelsesordrer som fx "*Den flaskehalsen peger på, skal tage sin sok af/skal kravle hen til døren/skal kravle baglæns/skal gå baglæns/skal gå sidelæns/skal hoppe/skal sparke til en bold/skal kaste en bold op i luften osv.*".
- DU SKAL KLAPPE, HVIS DU ER I GODT HUMØR
Leg "*Du skal klappe, hvis du er i godt humør*". Her kan anvendes fokusordene "*trampe*", "*sparke*" og "*hoppe*".

Sprog i aktiviteter med digitale medier

Alle de følgende aktiviteter styrker børnenes literacy-kompetencer.

- BILLEDER AF BØRNENES SKO

Tag (sammen børnene) billeder med en iPad eller et digitalkamera af børnenes sko (støvler, gummistøvler, futsko osv.). Vis billederne på en skærm, der er så stor, at alle børnene kan se med. Sæt ord på, hvilken slags sko det er, sæt ord på skoens farver og evt. kendetegn samt hvis sko det er. Herefter kan I lave forskellige aktiviteter med billederne fx:

- MATCHE SKO

Læg de rigtige sko og billederne af børnenes sko. Legen går ud på at matche billedet med den rigtige sko.

- GÆT EN SKO

Læg de fotograferede sko på gulvet. Nu trækker et barn et billede af en sko og viser det til de andre. Du og barnet kan sige lidt om billedet (fx farve, hvilken slags sko), og børnene skal gætte, hvis sko det er.

- SKO-VENDESPIL"

Spillet kan laves i to udgaver. Enten ved at printe billederne ud i to eksemplarer, eller ved hjælp af appen Fotospil eller appen Silkes Venner. Med appen Silkes Venner kan du gemme vendespillet i iCloud. I begge apps kan du indtale, hvad for en sko der er på billedet, så børnene hører ordene mange gange og nemmere lærer ordene. I kan også lave digitale vendespil med andre billeder, som I selv tager.

- APPEN BABYPLAYFACE

Med appen BabyPlayFace kan børnene pege på og høre navne på alle dele af ansigtet. Der er mulighed for at indstille til andre sprog end dansk og for at indtale flere ord og bruge sine egne billeder.

- APPEN PEGEBOG FOR BØRN

For at lære navne på dyr kan børnene lege med appen "Pegebog for børn", som indeholder 75 forskellige ord for dyr. Barnet lærer koblingen imellem det hørte ord og dyret plus eventuelt dyrets lyd (gøen osv.).

Sprog i sociale og personlige kompetencer

Der kan fx leges en leg, hvor børnene skal bade en dukke, ligesom de selv bliver badet derhjemme. Støt børnene i at bruge relevante ord og udtryk i deres leg, fx "bade", "tørre", "våd", "sæbe" osv.

Sprog i kreative aktiviteter mm.

Kreative aktiviteter såsom at tegne, male, spille spil, lege, spille teater samt tage på ture ud af huset og til biblioteket kan bruges til at understøtte børnenes forståelse og tilegnelse af fokusordene og andre sproglige færdigheder.

LAVE HÅND- OG FODAFTRYK

- Børnene sætter deres hånd- og fodaftryk på et stykke papir. Først skal de vælge farver. Støt børnene i at benævne de farver, de vælger. Hæng børnenes hånd- og fodaftryk op og tal med børnene om deres forskellige aftryk. Ord som "hånd" og "fod" samt "min" og "din" og de forskellige farver indgår naturligt i samtalen om aftrykkene. Skriv børnenes navne ved deres hånd- og fodaftryk og fortæl børnene, at deres navn står dér.

Denne folder er én af i alt 13 bogfoldere, der er udarbejdet ifm. projekt Sproggaven på dagtilbudsområdet i Fredensborg Kommune.

Folderen beskriver arbejdet med bogen 'Kaj har fine støvler' indenfor rammerne af metoden udvidet dialogisk læsning udviklet ifm. projekt Sproggaven på dagtilbudsområdet i Fredensborg Kommune.

Folderen er målrettet fagfolk og studerende, der arbejder og beskæftiger sig med 0-6 årige børns udvikling af sprog- og literacy-færdigheder.

Folderen er tilgængelig på www.fredensborg.dk og www.videnomlaesning.dk, hvorfra den frit kan downloades og kopieres/distribueres.

Ved at scanne nedenstående QR kode kan du se eksempler på arbejdet indenfor hver af de tre faser i den udvidede dialogiske læsning:

Fredensborg Kommune
Egevangen 3B
2980 Kokkedal
Tlf. 7256 5000
fredensborg@fredensborg.dk

